VIIKONVAIHDE

HENGÄHDYSPAIKKA

Mihin katosi yksituumaisuus?

Suomalaisen yhteiskunnan vahvuutena on ollut kyky yksituumaisuuteen, konsensukseen. On puhallettu yhteen hiileen ainakin isoissa kysymyksissä. Mitä ankarammat ajat ovat olleet, sitä enemmän on arvostettu sopimisen taitoa. Kansakunnalla ei ole varaa sisäiseen pullisteluun. Vaikeudet on voitettu voimat yhdistämällä.

Tänä syksynä näyttää olevan toisin. Poliitikot ja etujärjestöt eivät löydä yhteistä säveltä. Vastakkainasettelua ei vierasteta vaan sitä suorastaan haetaan.

Poliittista mielipiteenvaihtoa on yleensä kiinnostava seurata. Syksyn eduskuntakeskustelut kertovat kuitenkin huonosta ilmapiiristä ja haluttomuudesta kuunnella. Sanan säilä sivaltaa, ja se tuntuu osuvan muihinkin kuin poliittisiin vastustajiin, myös maaseudun yrittäjiin.

Tällainen keskustelu on etäännyttävää. Sitä ei jaksa seurata. Eikö kenelläkään ole myönteistä sanottavaa? Missä on toisen ja toisin ajattelevan kunnioitus?

> Kun kukin jankkaa omaansa, asiat eivät etene.

Toimin kirkkoni edustajana Kirkkojen maailmanneuvostossa (KMN). Se muodostuu 345 jäsenkirkosta eri puolilta maailmaa. Sekalaisessa seurakunnassa yhteisen näkemyksen saavuttaminen on toisinaan vaikeaa.

Vuosituhannen taitteessa Kirkkojen maailmanneuvosto ajautui kriisiin. Ortodoksien mielestä heitä ei kuunneltu. Valtaosa jäsenistä on protestanttisia kirkkoja, ja nämä jyräsivät kantansa läpi. Kun muutamat ortodoksikirkot erosivat järjestöstä, alkoivat hälytyskellot soida. Tällä menolla järjestö kutistuisi protestanttien kerhoksi.

Ongelma ratkaistiin ottamalla käyttöön konsensuksen periaate. Se merkitsee suostumista kärsivälliseen keskusteluun. Toisistaan poikkeavat kannat tulevat kuulluiksi ja ne otetaan todesta silloinkin, kun niitä ei voida kannattaa.

Muutamat ajattelivat, että konsensuksen käyttöönotto jumiuttaisi KMN:n päätöksenteon. Näin ei ole kuitenkaan käynyt. Käytäntö toimii. Omassa kirkossanikin taitaa olla tarvetta tällaiselle työskentelytavalle. Siitä voisi olla hyötyä etenkin silloin, kun vastakkainasettelut uhkaavat vallata keskustelun tilan.

Myönnän, että konsensus-periaate ei suoraan sovellu parlamentaariseen päätöksentekoon. Eduskunnassa useimmat asiat ratkaistaan yksinkertaisella enemmistöllä. Näin on tehty sitten 1990-luvun, kun määräenemmistöstä luovuttiin.

Jotain kirkkojen käytännöstä voisi omaksua myös Arkadianmäellä, kun on kyse kansakunnan isoista asioista. Konsensuksen tavoittelu ohjaa osapuolet kuuntelemaan toisiaan. Tulosta ei nimittäin synny, jos toisen kantaa ei kuunnella eikä haluta ymmärtää. Periaate varjelee yksipuoliselta vallankäytöltä ja kannustaa kunnioittamaan toista.

On etsittävä yhdessä luovia ratkaisuja. Kuulevaan prosessiin suostuminen on tärkeintä.

Tätä olen kaivannut syksyn yhteiskunnalliselta keskustelulta. Osaan jo ulkoa hallituksen, opposition ja etujärjestöjen kannat. Kun kukin jankkaa omaansa, asiat eivät etene.

Yksituumaisuutta tarvitaan. Perheessä voidaan hyvin, kun toisia kuunnellaan. Työpaikalla pärjää, jos kykenee ottamaan toiset huomioon. Oletettavasti näin on myös yhteiskunnan asioista päätettäessä.

Ennen kuin syksy kääntyy talveksi, on tarvetta ja tilausta suomalaisen konsensuksen tekijöille.

SIMO PEURA
Lapuan hiippakunnan piispa

KANSAN SUUSTA

Jumissa kelteisillään

Oletko joskus ollut kelteisillään tai joutunut pitämään jöötä? Sekä kelteet että jöö ovat esimerkkejä sanoista, jotka taipuvat vaillinaisesti. Niitä ei käytetä perusmuotoisina, vaan korkeintaan muutamassa taivutusmuodossa.

Jöön pitäminen liittyy ruotsin sanaan gö, joka merkitsee meteliä ja huutoa. Kuria pidetäänkin usein huudon avulla.

Samantapaisia sanoja on kielessämme melko paljon. Joku voi olla poissa tolaltaan tai pahassa jamassa. Harvemmin kuitenkaan puhutaan tolasta, joka merkitsee polkua tai latua, tai jamasta, jolla tarkoitetaan esimerkiksi verkon liitosta.

Siekailu, häikäily ja sumeilu ovat tulleet tunnetuiksi kieltomuodoissa. Hatkat otetaan yleensä monikossa. Hatka saattaa olla peräisin venäjän kielestä, jossa se liittyisi joutuisaan ja nopeakulkuiseen.

Jumiin jääminen tai jumissa oleminen ovat nykysuomalaiselle tuttuja ilmauksia. Oudompi tapaus on itse jumi: se on mytologinen olento, sokea pikkupiru, joka ammuskelee jousipyssyllään metsissä ihmisiä ja eläimiä.

Kiikkiin joutuminen ei ole naurun asia, sillä kiikki on puu, johon eläimen ruho ripustetaan nylkemistä varten.

Huostaanoton alkuosan kanssa ollaan äimän käkenä: mikä ihmeen huosta? Äimä on suutarin nahkaneula, jonka silmä on suuri kuin sellaisen ihmisen suu, jolta loksahtaa leuka.

Kun joku on kelteisillään, hän ei ole alasti, vaan vähissä vaatteissa, sillä kelteet tarkoittavat alusvaatteita.

TOPI LINJAMA

LARI LIEVONEN

Ilkka Paateron kirjahyllyissä on nimikkeitä noin 20 000 kappaletta. Niistä on syntynyt vuosien mittaan jo useita erilaisia kirjanäyttelyitä ja esitelmiä.

Ensin tuli Lappi, sitten kirjat

Heinäveden Tulilahti on murhista kuuluisa paikka. Nyt siellä elelee kaikessa rauhassa kirjankerääjäpariskunta Ilkka ja Ulla Paatero. Heillä elämäntyö vaihtui Kermansavesta kirjallisuuden vaalimiseen.

HEINÄVESI (MT)
Ahneuden lajeista kirjojen kerääminen on yksi anteeksiannettavimmista, koska siihen liittyy ripaus sivistystä. Näin letkauttelee intohimoinen bibliofiili **Ilkka Paatero** omasta rakkaudestaan kirjoihin.

Hän sanoo ”turhan tiedon” aina kiehtoneen mieltään. Viiden päivittäisen sanomalehden lisäksi hän on ahminut paljon niin historiaa kuin tietoja kansojen perinnetavoista.

Heinävedelle 1970-luvulla asettuneen tehtailijan mieli paloi syvemmälle luonnon rauhaan. Teknokemian tehdasta ja myöhemmin Kermansavea pyörittänyt liikemies alkoi matkustaa vapaillaan pohjoisen erämaihin.

”Samalla piti alkaa kartuttaa Lappi-tietämystä. Aloitin 1990-luvulla Lapin historiaa koskevista teoksista, löysin **Samuli Paulaharjun** ja hänen ’opastuksellaan’ päätin kerätä kattavan Lappi-kirjaston. Hyvään Lappi-kirjastoon kuuluu oleellisena osana saamenkielinen kirjallisuus.”

Keräämisen ketjureaktio: sana, lause, kappale ja kirja

Ensin oli sana, lause, sitten tulivat kappale ja kirja. Niin lisääntyi keräysvimma Paateron kuvaamana.

Vaimo **Ulla Paatero** muistelee aikoja, jolloin pariskunta matkasi Heinävedeltä Inariin: toinen ajoi ja toinen luki Keltaisesta pörssistä, missä olisi saatavilla seuraava Paulaharjun teos. Eikä tietenkään mikä tahansa opus, vaan ensipainos ja parhaassa tapauksessa kirjailijan nimikirjoituksella varustettuna.

Sittemmin Ilkka Paatero on löytänyt hovikirjanhankkijansa hienoista antikvariaateista.

Keräilyssä yksi viittausnimi ohjaa usein seuraavan hankinnan luokse. Niin Paaterokin on edennyt.

Saamea hän ei ole opiskellut mutta hallitsee pohjoismaisia kieliä sujuvasti, samoin saksaa ja englantia. Latinaakin sen verran, että selviytyy aihepiireistä.

”Nykyisin hankin oikeastaan vain kirjoihin ja historiaan liittyvät teokset. Vanhaa kirjallisuutta alkaa olla riittävästi.”

Saamelaiset kirjat harvinaisuuksia

Saameksi kirjallisuutta alettiin tuottaa suhteellisen myöhään ja erittäin pieninä painoksina.

Ennen vuotta 1900 on painettu vain 400 saamenkielistä teosta. Useimmat niistäkin ovat muiden saamelaisille tekemiä.

”Kaikkia teoksia ei voi enää millään saada. Uskoisin, että minulla on nyt kuitenkin Suomen laajin saamelaisen kirjallisuuden kokoelma.”

Kaikkiaan Paateron neljässä kirjastohuoneessa ja navetan kunnostetulla ullakolla on runsaat 20 000 nimikettä.

Esimerkiksi Seitsemästä veljeksestä hyllyssä on monta erilaista kappaletta. Kerääjä nostaa niistä esiin harvinaisen vihkopainoksen vuodelta 1870.

”Tässä järkyttää se, että kirja vedettiin pois markkinoilta **Ahlqvistin** painostuksesta peräti kolmeksi vuodeksi”, Paatero kertoo.

Seitsemän veljestä ilmestyi ensi kerran Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kaunokirjallisen toimikunnan suosituksen jälkeen vuonna 1870 SKS:n Novellikirjasto-sarjassa neljänä vihkona 134 tilaajalle.

Ainoastaan muutamia näistä vihkopainoksista on säilynyt. Loput 500 kappaleen painoksesta julkaistiin yksiosaisena romaanina vuonna 1873.

Ei museota, vaan elävää kulttuuria

Paatero toimii jokseenkin erilailla kuin museot, jotka säilövät kirjoja alkuperäisessä asussaan mahdollisimman näkymättömissä.

”Minulle nämä ovat elävää historiaa. Kirjojani saa koskea ja selata. Ajattelen, että jokainen käyttäjä luo niihin historiaa. Kerääjälle kiinnostavaa on sisällön lisäksi ulkoasu ja myös käyttäjien ketju.”

Kiinnostavat exlibrikset eli omistusmerkit ja huomautustekstit ovat hänelle tärkeitä.

Toki Paateroillakin arvokkaimpia teoksia suojataan auringonvalolta uv-lasilla, mutta silti kaikki on helposti käden ulottuvilla – ja mikä parasta – kauniina esineinä nähtävillä.

Ihmisten ilmoille, lahjoituksella tukea

Viime vuosina Paatero on keskittynyt pitämään kirjanäyttelyitä ja esitelmiä eri teemoista, koska kirjakokoelmaan ei uutta hankittavaa enää löydy.

Viimeisimmäksi hän puhui Turun kirjamessuilla muutama viikko sitten pappi **Olaus Matias Sirmasta**, 1600-luvun lopussa eläneestä saamelaisesta joikurunoilijasta.

Kun Sirma ei nimenä sano kuulijalle mitään, Paatero täsmentää, että Franzenin ”Spring min lilla ren”, suomennettuna Juokse porosein”, perustuu Sirman runoon.

Muutamia vuosia sitten Paaterolta valmistui luettelo monitoimitaituri Samuli Paulaharjun (1875–1944) artikkeleista. Oululaistuneesta merkkimiehestä on tullut Paaterolle paitsi ikiystävä myös ”ikuinen riesa”.

Hieman asiasta huvittuneena näyttää Paulaharjun kipsinen pää Paateron olohuoneessa ympäristöään tarkkailevan.

Paateroiden kirjallisuusharrastuksen kokonaisvaltaisuudesta kertoo, että navetan ylisillä on esillä itse sidottuja taidekirjoja ja kirjalaatikoita. Niiden käsityöhön kuuluvat lehtikultaukset ja aidot nahkaselkämykset.

Myös vanhaa kirjapainoesineistöä Ilkka Paatero on hankkinut.

Hänen sydäntään lähellä on myös Suomen Kirjallisuuden Seuran aineistojen ja Turun yliopiston kirjallisuuden opinnäytteiden digitalisointi.

Ilkka ja Ulla Paateron nimikkorahasto tukee lisäksi Kansalliskirjaston Fennica-kokoelman täydentämistä ja digitalisoimista.

LIISA YLI-KETOLA

Ulla ja Ilkka Paatero ovat juuri palanneet kirjamessujen takia Inarijärveltä, vaikka siiankutu olisi pohjoisessa parhaimmillaan. Heinäveden kodissa nautitaan kylmäsavustettua haukea ja Ullan itse jauhamastaan rukiista tekemää leipää.

KUKA?

Ilkka Paatero

Syntynyt 17.7.1945.
Opiskellut maatalous- ja metsätieteitä Helsingin yliopistossa.
Siirsi Indalin teknokemiantehtaan Helsingistä Heinävedelle 1976, oli myöhemmin Mölnlyckellä tehtaanjohtajana viisi vuotta.
Alkoi harrastuksekseen tehdä keramiikkaa 1976, syntyi Kermansavi.
Tunnetuimpia astiasarjoja ovat Heinä ja Oliivi.
Yritys laajensi kaakeliuunien tuotantoon 1990-luvulla.
Paatero myi Kermansaven juukalaiselle Tulikivelle vuonna 2006; käyttökeramiikan tuotanto Heinävedellä lopetettiin 2011.
Ensimmäinen kesä Lapissa metsätöissä 1963. Rakensi kalakämpän Inarijärvelle 1980-luvulla.
Alkoi ensin kerätä Lapin historiaa koskevaa kirjallisuutta.
Kerännyt systemaattisesti kirjoja yli 30 vuotta.
Heinävedellä mukana kunnallispolitiikassa kokoomuksen riveissä. Tällä hetkellä kunnanhallituksen varapuheenjohtaja.

> Kirjojani saa koskea ja selata. Ajattelen, että jokainen käyttäjä luo niihin historiaa.

> Uskoisin, että minulla on nyt Suomen laajin saamelaisen kirjallisuuden kokoelma.

ILKKA PAATERO

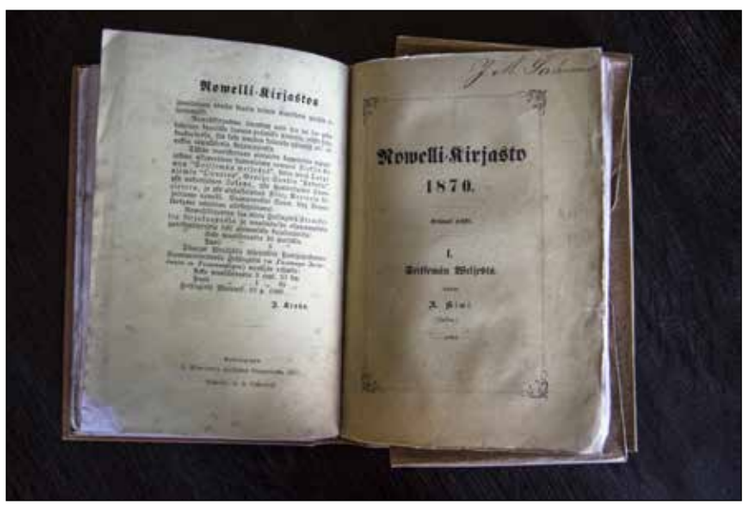

Seitsemän veljestä ilmestyi ensi kerran vuonna 1870 vihkopainoksena, jollaisia ei ole säilynyt monia. 1700-luvulta alkaen virsikirja alkoi olla useimpien ihmisten ulottuvilla. Mikael Agricolan teos vuodelta 1530 Libri De re rustica on yksi kokoelmien kauneimmista.